



Van Ewijcksluis – Den Helder



Van Ewijcksluis

Op een herfstige zaterdag in oktober (2014) nemen we de eerste trein vanaf Alkmaar noordwaarts. Tot onze verbazing is deze, ondanks het vroege uur, goed gevuld. Al is een groot deel van de passagiers zwijzaam en schijndood. We komen terecht in de naweën van het Amsterdam Dance Event. Een enkeling, weliswaar ook uitgeput, is nog wel in voor een klein praatje. Of het leuk was? Dat ging best. En of ze pillen gebruikt hebben? Wij niet, maar ze zijn wel overal te krijgen. In een naastgelegen coupe deelt iemand met opgewekte stem mee dat ze echt geen geld meer heeft. Echt helemaal niets meer hoor. Echt! Men heeft er veel plezier om.

Te station Den Helder scheiden onze wegen. De feestgangers gaan slapen, zo vermoeden wij, en wij gaan op zoek naar vervoer richting Van Ewijcksluis. In eerste instantie valt dat nog niet mee. Er stopt daar geen bus vanuit Den Helder. Gelukkig is de chauffeur van de bus Den Helder - Den Oever bereid ter plaatse een clandestiene stop te maken. Dan kunnen we op weg, weer terug naar Den Helder, over de dijk van het Balgzandkanaal.

Dr. Mr. Daniël Jacob van Ewijck van Oostbroek van de Bilt



Wie was dat eigenlijk die Van Ewijck waar Van Ewijcksluis naar vernoemd is? Het is allemaal weer veel romantischer en grootser dan verwacht. We hebben het hier over: Dr. Mr. Daniël Jacob van Ewijck van Oostbroek van de Bilt (Utrecht, 13 november 1786 – Utrecht, 15 december 1858). Tussen 1840 en 1855 was hij Commissaris des Konings in de provincie Noord Holland en zette zich in voor de inpoldering van de wadvlakten in de kop van Noord Holland. In 1846 was de drooglegging van wat nu de Anna Paulowna Polder is, een feit. Nieuw land was beschikbaar.

Landverhuizers uit de Betuwe waren de eerste bewoners. Deze pioniers moesten in het 'Amerika van het noorden' onder barre omstandigheden het hoofd boven water zien te houden. Dat viel niet mee. Zij kregen naast een huisje twee bunder zandige grond, tegen een pacht prijs van 39 gulden per jaar. Vanwege de schamele opbrengsten was zelfs dat bescheiden bedrag voor de meesten de eerste jaren nauwelijks op te brengen.

Het moet trouwens een wilde bedoening zijn geweest, al die

nieuwkomers in zo'n leeg gebied. Een van de kleurrijkste berichten uit die tijd is een rijmwerk van de polderwerker Abraham de Smit, zelf afkomstig uit Zeeuws Vlaanderen, 'Eenige Herinneringen aangaande het Bedijken van den Anna Paulownapolder, in vijf- en zesveertig' (bedoeld wordt natuurlijk 1845/46).

"Zodra dit ruchtbaar werd, kwam veel volk aangetreden
Uit heel ons Nederland, uit dorpen en uit steden
ook uit het buitenland, als: Franschman, Belg en Pruis
waaronder knappe lui, maar ook zeer raar gespuis..."

Ottho Gerhard Heldring

Het kwam ook Ottho Gerhard Heldring, predikant in Hemmen op de Betuwe, ter ore. Onder zijn gemeenteleden heerste schrijnende armoede, als gevolg van een rampzalige uitbraak van de aardappelziekte. Naar zijn mening konden de armoede en leegloperij binnen zijn gemeente het beste bestreden worden door migratie van werklozen naar plaatsen waar wél werk was. Zodoende vestigden zich vijftientwintig 'der arbeidzaamste en degelijkste gezinnen' op het nieuwe land. Desondanks was het boeren op de zilte, schrale grond van de nieuwe polder een bijna hopeloze onderneming. Pas na 1915 kwam de polder letterlijk tot bloei, toen bleek dat de bodem uitstekend geschikt was voor de bloembollenteelt. Voordat het echter zover was, voltrok zich nog een andere ramp. In de nacht van 13 op 14 januari 1916 woedde een ontzettende noordwesterstorm aan de Nederlandse kust. De dijk van de Anna Paulowna polder hield het niet en brak op een aantal plaatsen door. Vrijwel de hele polder liep onder water. Alle bewoners overleefden de ramp, maar er verdronk wel veel vee. Bij het herstel van de schade en de reparatie van de dijk valt veelvuldig de naam van Cornelis Wijdenes Spaans. Hij was de drijvende kracht achter vrijwel al deze activiteiten. Binnen een paar maanden was de polder weer droog gemalen en de waren de dijken hersteld.

Het Balgzandkanaal

In 1930 werd de wet tot afsluiting en droogmaling van de Zuiderzee aangenomen. Niet alleen werd in dat kader een dijk naar het toenmalige eiland Wieringen aangelegd, ook kwam een tweede zeedijk langs de Anna Paulowna polder tot stand, en wel aan de zeezijde van de oude dijk. Hierdoor kwam er tussen de oude en de nieuwe dijk ruimte beschikbaar voor het Balgzandkanaal.



Gewapend met deze kennis gaan we op pad. We laten het dorp voor wat het is. Dat zullen we een volgend keer bezoeken. Voor ons ligt weer de stoere waddendijk. Recht en massief, onoverwinnelijk zo lijkt het. Daar gaan we naar toe, om zo – de dijk volgend – Den Helder te bereiken. Het is laag water. De modderige vlakte van het wad loopt door tot aan de einder. De vogels zitten ver weg. Gelukkig ligt er een rietkraag onder aan de dijk, hier en daar onderbroken door een strook zulte of zeeaster. Daar zitten wel vogels. We worden verrast door het geluid van vrolijke, iele kerstklokjes. Het zal toch niet waar zijn? Maar wel hoor, een wolk van wel vijftien baardmannetjes gaat de lucht in, blijft even hangen en ploft dan weer in het riet waarin ze onmiddellijk verdwijnen. Niet meer te zien!

Wat verderop stuiten we op een vrijwel onneembaar hekwerk. Het heeft de allure van een afrastering rond een penitentiaire inrichting waar pedofielen of ander gevaarlijk gespuis worden opgeborgen. De beheerder van dit gebied heeft het maar moeilijk, zoveel is duidelijk. Alles en iedereen heeft het op z'n broedvogels voorzien, zo lijkt het. Alleen achter dit hoge hek zijn z'n vogels veilig en beschermd. Niet alleen tegen toeristen maar vooral ook tegen de vossen. Het hek loopt ver door op het pruttige wad. Zal Reintje zich laten ontmoedigen?



Do van Dijck

Wij zijn natuurlijk goed voorbereid en hebben een gesprek gevoerd met de beheerder van het gebied en hem overtuigd van het belang van onze expeditie.



Do van Dijck vertelde over z'n leven:

Over het jongetje, dat altijd buiten was en onbegrepen door z'n leeftijdsgenootjes. In z'n lagere schooltijd vooral aan de zijde van z'n opa. Kievietseieren zoeken, goudplevieren vangen en vissen. In die jaren werd hij al gekenmerkt door een grote verzamelwoede. Muntjes zoeken en pijpenkoppen. Dat is nooit meer over gegaan. Do kan smakelijk vertellen hoe alles waarvoor hij interesse krijgt met hem op de loop gaat. Hij kent geen grenzen. Het kweken van salamanders en kikkers leidt tot situaties waarbij de huiskamer gevuld raakt met bakken en teiltjes vol met kikkervisjes en ook hij niet meer goed weet waar hij met alles naartoe moet. Tegenwoordig leeft hij die

verzamelwoede uit met een metaaldetector in de omgeving. Ook gaat hij elke zomer een paar weken naar een gebied in Frankrijk om vuistbijlen te zoeken (en te vinden) van neanderthalers. Hij bezit er inmiddels vijftien en daarnaast dozenvol met andere stenen artefacten uit die tijd. 50.000 Jaar geleden hoor!

Ons gesprek over het Balgzand begint met een anekdote. Een van ons zette, jaren geleden al, eens een bijenvolk neer in dit beschermde natuurgebied. Do had dat natuurlijk al gauw in de gaten, maar wilde niet lullig doen over een zo'n volkje dat op de zilte aster zat. Maar toen het succesvol bleek en er al gauw meerder kasten verschenen, was het over. Het Balgzand is natuurgebied en daar hebben wilde bijen voorrang. Het is illustratief over hoe het gaat met natuur in dit land. Daar moet alles gebeuren. Recreatie in de eerste plaats. Maar ook van allerlei anders. Onder Den Helder heb je niet alleen recreatie maar ook de plofzone a, b en c van defensie, een veiligheidszone vanwege het gasstation van de NAM en is er bedrijvigheid vanuit het haventje 't Kuitje.



Vliegveld De Kooij, of zoals dat tegenwoordig heet Den helder Airport, wenst geen al te grote broedvogels in de buurt. Sterns gaan nog net, maar meeuwen zijn te groot. Daar moet je allemaal rekening mee houden hoor!

Het Balgzand is nog steeds een gebied met verschrikkelijk veel vogels. Indrukwekkend met in de trektijd vluchten van honderdduizenden bontjes en kanoeten. Machtig mooi. Het vormt een tegenwicht voor het

omringende agrarische land dat doodser en doodser wordt. Kleinschalig vinden er nog steeds leuke dingen plaats. Een ijsvogelwandje midden in Schagen waar gebroed wordt. Oevers die gemaaid worden en waar orchideeën verschijnen. Maar de hoofdtoon is die van teloor gang. Geen grutto's meer, geen Hij kan nog wel een tijdje doorgaan. Maar het Balgzand is er nog. Al broeden de sterns daar binnen hoge hekken.

Oostoever

We wandelen verder langs de dijk. Den Helder Airport kondigt zich aan. Zwaar brommende helikopters zijn permanent in de lucht. Vroeger bevond zich daar het Marine vliegveld De Kooij, maar dat is verleden tijd. Net als een groot deel van de marine trouwens. Vliegveld De Kooij heet nu dus Den Helder Airport. Binnenkort ongetwijfeld Den Helder International Airport. De offshore industrie bloeit en dat is goed.



Het laatste uur van onze wandeling brengen we door op het wat rommelige industriegebied van de Oostoever. Ook weer zo'n plek met veel maritieme geschiedenis. Reeds in 1811 waren er plannen om hier een fortificatie te bouwen tegen eventuele aanvallen vanuit het zuiden op de haven en werkplaatsen. De ter plaatse aanwezige kielplaats werd tussen 1833 en 1835 omgewerkt tot fort Dugommier. (Vernoemd naar de in 1794 gesneuvelde Franse generaal Jaques Francois Dugommier.) In 1855 werden er op de binnenplaats van het fort twee buskruitmagazijnen en een bergplaats voor projectielen gerealiseerd. In de tweede wereldoorlog namen de Duitsers de hele boel over en luisterde het naar de naam: Fort Ostufer. Later in de oorlog en veel welluidender: Widerstandnest 103 N en Marineflakabteilung 808. Aan het eind van de oorlog werd het geheel zwaar gebombardeerd om vervolgens in 1958 te worden opgeheven als verdedigingswerk. Nu is er op deze plek ruimte voor van alles. Natuur, een vliegveld, een gasbehandelingsstation, aannemerij, offshore, waterzuivering, een baggerdepot, algehele recycling (vroeger heette dat autosloperij), marine en daartussen ook nog het haventje van de sportvissers, 't Kuitje genaamd.

Rob is enthousiast: "Hier kom je dus nooit. Een vergeten plek."

Het kost nog moeite genoeg om ons aan dit geheel te ontworstelen. Het is zeker niet de bedoeling om hier te wandelen. Je komt per auto of eventueel per fiets. Maar dan toch, na een uurtje lopen vinden we een bushalte. Het centrum van Den Helder is dan gemakkelijk te bereiken.



Tekst: Theo Bakker
Foto's: Rob Strietman